

**SANCTI IO.
CHRYSOSTOMI
EPISTOLAE DUAE
AD VIDUAM
IUNIOREM, ...**

Ioannes : Chrysostomus santo
(santo), Flaminio Nobili

CHRYSOSTOMI
EPISTOLAE DVAE

ad Viduam Iuniorem, numquam ante-
 hac impressæ.

Vna de minuendo luctu, altera de non
 iterando coniugio.

Flaminio Nobilio Interprete.

AD GREGORIVM XIII.
 Pont. Opt. Max.

R O M A E,

ad haeredes Antonij Bladij Impressores Camerales

Anno Domini M. D. LXXVI.

34.

174.2

St
we
be
of
to
the
the

GREGORIO XIII
PONT. OPT. MAX.

Flaminius Nobilius

Sacrofanctos pedes osculatur.

QUOD facere capitales, atq; im-
manissimi hostes solēt, ut si fon-
tes, quibus aduersarij ad vitam
tuendam utuntur, auertere cum
culis nō possunt, veneno inficiāt,
ac pestilentes reddant; id tempe-
state nostra ab improbis, scele-
ratisque hominibus, qui bellum
omni imbutum odio sanctę Dei Ecclesię intulerunt, om-
niāq; humana, ac diuina iura peruerteriant, haud paulo
maiore in re videmus representatum. Monumenta enim
sanctorū Patrum, ē quibus salutaris, iucūdiffimusq; ani-
morum cibus peti & poterat, & solitus erat; quę fidem
cōfirmabant; quę spem, pietatem, iustitiam, liberalitatē
alebāt; quę in secundis rebus humilitatem, in aduersis
patientia instillabant; quibus libidines minuebantur, ma-
gnęq; fiebant virtutum omnium accessiones, cum nobis
eripere hæretici nequirent; ita aut deprauando, aut malē
vertendo, aut scholys obscurando, atq; in alienos sensus
detorquendo polluerunt, ac macularunt, ut sine magno
discrimine tractari vix possent; idcircoque eorum lectio

necessariò propemodum Christianis populis interdica-
 retur. Qua tamen ex re, ut impuri illi, ac nefarii non tã
 nostri, quàm religionis, & pietatis hostes magnam volu-
 ptatem, magnumq; sui consilij fructum capiebãt, ita pio-
 rum hominum vulgò grãves querelæ audiebantur desi-
 derio tabescentium, optimoq; illo & solatio, & pabulo se
 priuatos vix ferentium. Nec vero summi Pontifices, qui
 panem esurientibus frangere non minimam muneris sui
 partem esse intelligebant, huic res desuerũt. Multos enim
 iam annos eorum iussu aliquot S. R. E. Cardinaliũ, quo-
 rum præclara virtus, & eruditio lucet quasi diuinum ali-
 quod lumen, aliorumq; hominum doctrina, ac pietate
 præstantium in purgandis libris versatur industria. Ce-
 terum cum propter voluminum multitudinem, ac varie-
 latem res tardius procedere videretur; tu B. P. qui nul-
 lam de humano genere benemereãdi occasionem remit-
 tis, omnibusq; laborantis Reipub. partibus, quantum in
 te est, mederis, hac quoque in re nihil tibi omittendũ pu-
 tasti, quod ad exitum quàm citissimè perduceretur. Itaque
 cum multa aliã eò pertinẽtia prouidistissimè me, de cuius
 diligentia, ut consideres, amplissimorum Cardinalium
 Ioannis Moroni viri & mea, & omnium laudatione
 longè maioris, Gulielmij; Sirleti viri optimi, & opti-
 marum artium principis testimonium fecerat, conduxi-
 sti; qui sanctorum Patrum varios codices legerem, con-
 ferrem; quæ aut deprauata, aut malè conuersa, aut scho-
 lijs peruersa deprehendissem, notare, & ad amplissimos
 huic rei præpositos Cardinales referrem. Quod si maxi-
 mis laudibus Pontifices illi sunt cõmendati memoria ho-
 minum sempiterna; qui bona Ecclesia terrena ab iniustis
 possessoribus occupata recuperarunt; neq; tu certe me-
 diocrem

dicerem gloriam consequeris; qui hunc cœlestem Ecclesiæ thesaurum iam propè alienatū restitueris. Ego verò quod pietati, ac religioni, quod sanctissimę auctoritati tuę, quod eorum officijs, qui tibi de me testimonium dederunt, deberi puto; illud ausim polliceri, te si minus eruditionē (non enim me latet, quā ea sit exigua) at certè voluntatem, studium, conatusq; meos probaturum. Cumq; ea, quę potero, attulero, quod non potero, tuæ te humanitati con-
donaturum spero; quæ quidem humanitas summæ integritati, innocentię, prudentia coniuncta numquā non perspecta est; sed tamen in Pontificatu, tamquam optimo in lumine collocata, totam se patefecit mirabilisq; sui amores excitavit. Placuit verò is, quos dixi, selectis Cardinalibus, ut primum in latissimo, ac feracissimo D. Io. Chrysostomi operum campo diligentia, studiumq; nostrum excurreret. Ea quinq; voluminibus comprehensa circumferuntur; quorum operum nonnulla sunt B. P. quę alium potius quemlibet, quā virum illum sanctitate, eruditione, eloquentia præstantissimum, autorem habent. Huiusmodi est opus imperfectum in Euangelium Matthæi, & pleraq; Homilię in psalmos, ac de alijs etiā argumentis; quæ incerto interpreti adscribuntur. Id cum ex eo, quòd gręcę non habentur, tūm ex sententiarum, styliq; dissimilitudine, alijsq; præterea firmissimis coniecturis deprehendi non difficulter potest. In his, præcipuè autē in opere illo imperfecto, nonnulla extant sententiæ, quę partim hereticę sunt, partim ab hæresi non longè absint: tametsi alię quedam, & piæ, & graves, atq; à sanctis Patribus nonnumquam usurpatę aliquam scriptis illis attulerint auctoritatē De cæteris autē, quę verè Chrysostomi sunt, ita sentio, aliquot quidem locis ex ab hereticis hominibus
qui

qui in latinum sermonem conuerterunt, de industria esse
 deprauata, sepe verò interpretis inscitia substinere om-
 nem culpam: verum multa etiā in græcis codicibus mu-
 tilata sunt, pluribusq; & magnis referta mendis; quæ ex
 manuscriptis exemplaribus potissimum vaticanis, et ijs,
 quæ Illustrissimus Cardinalis Sirletus correxit, restituenda
 erunt. Ego, quod mihi munus assignatum erat, omnia
 Chrysostomi opera perlegi; & quacumque mihi in his
 aut hæresim, aut absurdam sententiam præferre vide-
 bantur, ad honoratissimum Cardinalem conuentum no-
 tata attuli: quibus animaduersis de horum librorum le-
 ctione permittenda maturè iam statuent; atq; ex diuini
 scriptoris dignitate, communique studioforum utilitate
 statuent. Ceterum, si id præterea agitur, ac sanctitas tua
 laudatissimi sui Pontificatus hoc quoque in sacrosanctā
 Dei Ecclesiam præclarum munus extare cupit; vt opti-
 mus autor, quo nemo ad hæreses euellendas, ad germa-
 nam fidem conseruandam, ad pietatem, temperantiam,
 misericordiam, humilitatem, omnesq; christianas virtu-
 tes in animis hominū inserendas, promouendasq; aptior
 vniquā fuit, non modo sine periculo, sed longè etiam ma-
 iore, quā antea cum emolumento, legi queat; idcircoque
 aliena segreganda, mutilata resarcienda, ea, quæ hucusq;
 apud latinos desiderantur, e græcis manuscriptis codici-
 bus conuertenda putas; Ego uerò omnem operam, omnia
 studia, omnes labores meos ad sanctitatem tuam ita libè-
 ter defero; vt si vita mihi ea in re profundenda sit, præ-
 clare mecum agi sim existimaturus. Ac sanè cum Illu-
 strissimus Cardinalis Sirletus duo mihi eiusdem auto-
 ris manuscripta opuscula ad Olympiam viduam scripta
 commodasset, vnum de minuendo luctu, alterum de coniu-

gio non iterando; nihil mihi reliqui ad sedulitatem feci, ut ea quàmprimùm latina facerem, atq; ad Sanctitatem tuam deferrem: præsertim cum hortator assiduus accederet Guido Ferrerius patronus meus Cardinalis nobilitate, ingenio, optimis disciplinis, morum suauitate florentissimus; qui te, ut vnicum in terris Dominum veneratur, ut optimum Parentē colit, ut singulari sapientia, ac bonitate virum ita amat, ac suspicit, ut de Sanctitate tua finem cogitandi non faciat. Erit igitur lucubrationeula ista non tam facultatis, quàm voluntatis meę specimen. Oro autem ego te per amplitudinem, per maiestatem, per sanctitatē tuam, ut manu ista tua, cui tot, tantaq; salutis nostrę credita sunt mysteria, in salutaris illius crucis effigiem ducta, mihi, laboribusq; meis bene omineris; neq; illos, quos eximia tua liberalitate subleuare pergas, indigne putes. Vale diu felix Pontifex Optime, Maxime.

FLAMINIO NOBILIO

QUIN opusculum, quod ad me misisti, videtur sit Ioannis Chrysostomi, quicumq; paulo diligentius in eius libris legendis est versatus, & gustum eorum capit aliquem, dubitare potest nemo. Tu quoq; quum sis vñorū illius interpres, nec minus disertē, & ornatē latinē loquaris, quam ille Gracē scripsit: si quis negare fuerit ausus, eum ego vel malucolum, vel ineptum, & omni prorsus iudicio destitutum esse non dubitanter affirmaverim. Proculdubio gaudet sanctus ille Pater
in

in calis, quod interpretem te sit nactus in terris; nec per
alium, quam per te loqui mauult: vix enim alium quem
quā reperiri posse puto qui præclaram illius dicendi iam
pari latine loquendifacultate possit exprimere. Quo
maiore cum desiderio quod promittis aliud eiuscūc aucto
ris opusculum expecto: quod si miseris, non ideò statim
fidem tuam liberaueris; Nam & hoc mihi pollicitus
fueras, te mecum esse communicaturum commentario
lum quēdam de vita magni Cardinalis illius Hyppolithi
per te scriptum. Quod cum feceris, tunc primum, quam
dedisti mihi fidem, eam liberaffe te rectè poteris affirma
re. Facturum id autem esse te, nulla mora longiore in
terposita; mihi tanto magis persuasum est: quod & Car
dinalis ille, quem tuum vocas, cum non sit magis tuus,
quam meus, & ille fidem pro te suam interposuisse vide
tur: quem si tu postea tuum vocaueris, dicam ducturum
esse tibi me denuncio. Quamobrem hac dicendi forma
ne deinceps utaris, Cardinalis meus, verum, noster po
tius; ne videaris eum tibi soli tamquā proprium vendica
re velle. Quam etiam verbis meis quam officiosissime
salutabis: ac dices accepisse me literas, quibus mihi mo
nachum quendam commendauit, doctum illum quidem,
sicut ex primo cum illo congressu videre licuit; sed qui
mecum, ut pranderet, adduci non potuit; ut per exigua
mihi cum illo fuerit consuetudo. Opto te bene valere.
Dat. Sublatij Cal. Augusti. Anno Iohanni. 1575.

Tuus in Christo
Stan. Card. Var. m. p.

PATRIS NOSTRI
IO. CHRYSOSTOMI
EPISCOPI CONSTAN-
TINOPOLITANI

Ad Viduam Iuniorem.

Flaminio Nobilio interprete.

RAVEM te quidem accepisse
plagam, atque ad maximè vita-
lem partem iaculum supernè im-
missum pervenisse, omnes sanè
tibi consenserint, ac nemo ne ex
ijs quidem, qui valdè philosophi
sunt, contradixerit. Verùm quoniam malè acceptos
minimè in luctu, ac lachrymis omne suum tempus
consumere oportet, sed vulnere quoque curatio-
ni plurimùm operæ, studijque navare, ne si de-
specta fuerint, maiorem ipsismet lachrymis afferant
plagam, atque ipso luctu vehementiorem flammam
excitent; æquum profecto fuerit te eam, quæ per ser-
mones adhibetur, consolationem, minimè repudia-
re, ac lachrymarum fluuios parumper coercentem

A ad

ad breue saltem tempus ijs etiam, qui te consolari aggrediuntur, te ipsam dare. Hæc enim causa est, cur, & nos non in ipso luctus vigore, neque simul ac fulmen decidit, obturbaremus, sed cunctantes toto hoc intermedio tempore, ac permittentes te fatiari fletu, quando iam à caligine illa paululum oculos attollere, atque aures ijs, qui te consolari tentarent, præbere potuisti, tunc ipsi quoque post ancillarum sermones nostra adiungeremus. Nam cum adhuc tempestas magna est, & luctus viget, qui dolorem deponere suadet; is eiulatum magis prouocat atque irritat; nihilquæ aliud lucri teportans, quàm odium; multam sanè materiem eiusmodi oratione suppeditat igni, simulquæ de se, & inimici, & stulti hominis affert opinionem. Verùm quando iam seruor ille desidere ceperit, ac violentiam fluctuum sedauit Deus, facile orationis vela pandemus. Nam mediocri quidem tépestate poterit fortasse ars suum officium facere: at cum ventorum impetus inuolatus fertur, nihil loci est peritiæ. His adducti causis toto superiore tempore siluimus, ac vix nunc emittete vocem aggressi sumus. Audiuius enim de Patruo tuo confidendum posthac esse: nam & famulas, quæ paulo honoratiores sint, audere de his rebus breues inferre sermones, & præter domesticas mulieres eas etiam, quæ aut genere tibi cognatæ, aut alia quaui ratione ad hoc munus obeundû sint idoneæ. Quod si illarum sermones admittis; valde confidimus, ac pro certo habemus fore, ne nostros contempnas, sed quietem, ac tranquillitatem, quoad poteris, ipsis audiendis adhibeas. Ac sanè cum mulie-

Ad Viduam Iuniorem. 3

muliebris sexus numquam non proclivior quodāmodo ad concipiendum dolorem est, nūm verò, cum & iuventus accesserit, & viduitas immatura, & nullus negotiorum usus, & curarum magna moles, atque illud præterea, omne pristinum tempus delictis, hilaritati, diuitijs esse innutritam; multis partibus maior redditur calamitas; ut nisi supernum adsit auxilium; periculum sit, ne quæ tot tantisque malis affligitur, à mente deferatur: quod equidem vel præcipuum, ac maximum diuinæ erga te curæ iudicium censuerim. Nam quòd tot repente concurrentibus malis non te ægritudo absorbuerit; nec de naturali mentis statu sis deturbata; non id humani alicuius auxilij fuit, sed omnipotentis illius manus, sed intelligentiæ illius, cuius non est numerus, sed prudentiæ illius, quæ investigari non potest, sed Patris misericordiarum, ac Dei totius consolationis. Ipse enim inquit, *verberavit nos, & ipse sanabit nos; percutiet, & curabit nos, & sanctificabit nos* *Osce 6* Quamdiu enim tecum vna vivebat beatus ille vir; capiebas quidem fructus honoris, procurationis, studij. capiebas autem, quales ex homine capere par erat. Quoniam verò illum ad se vocavit Deus, ipse nunc illius loco se tibi substituit; neque hoc meum est, sed beati Prophetæ, qui ita inquit, *Pupillum & vi-* *Psa. 145* *duam suscipiet;* ac rursus ipsum vocat patrem *pupillorum,* & iudicem viduarum; omninoque hoc hominum genus magnæ ipsi curæ esse videbis. Cæterum ne hoc nomen assidue usurpatum animum tibi deliciat, ac rationem perturbet, reputanti in ipso ætatis flore illud te subisse; de hoc mihi primū

differendum proposui, atque ostendendum; non
 calamitatis nomen esse, sed honoris; & honoris
 quidem maximi. Neque enim tu mihi multorum
 depravatam opinionem loco probationis, ac testi-
 monij afferas, sed beati Pauli sententiam, atque adeo
 decretum, ac legem. Quæ enim ille loquebatur,
 hæc per ipsum pronunciabat Christus, quemadmo-
 dum & ipse dixit, *An experimentum quaritis eius,*
 2. cor. 13 *qui in me loquitur Christus?* Quid igitur inquit?
 1. Tim. 5 *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum,*
 Ibidem. *et rursus. Adolescentiores autem viduas deuota, utroque*
 hoc præcepto rei nobis magnitudinem indicans.
 Nam de Episcopis quidem præcipiens nullibi nu-
 merum annorum statuit; hic autem magnam adhi-
 bet accuratorem. Quid ita? non quidem propte-
 rea, quod viduitas sacerdotio maior sit; sed quoniã
 maiorem ipsæ, quam illi laborem sustinent, multis
 vndique negotijs illas circumuenientibus publicis,
 & priuatis. Etenim quemadmodum ciuitas moenibus
 non circumdata proiecta est, atque exposita omni-
 bus, quicumque capere eam voluerint, ita & puella
 in viduitate ætatem degens, multos habet, qui vn-
 dique insidientur, non solum eos, qui pecunijs ani-
 mum adiecerunt, sed etiam qui pudicitiam ipsius
 violare student. Neque verò has tantum, sed etiam
 alias labendi occasiones in ipsam incurre inuenie-
 mus. Nam & à familiaribus contemni se, & rem
 per negligentiam perire, nec pristinam retinere di-
 gnitatem, & æquales suas, quibuscum versari con-
 sueuerant, florescentes, ac latus videre, sæpè autem &
 deliciatum cupiditas eò ipsas adduxerunt, ut secun-
 dis

Ad Viduam Iuniorē . . . 5

dis se nuptijs illigant . Nec verò defunt , quæ legitimo quidem matrimonio viris se iungere minime velint , sed occultè , & clam . Id autem propterea faciunt , vt enconia viduitatis lucrentur . Ita non ignominie , sed admirationis , atque honoris plena res ipsa apud homines est non modo fideles , verum etiam infideles ipsos . Nam & ego aliquando , cum essem iunior , Doctori meo (erat autem ille omnium hominum maxime superstitiosus) animaduerti matrem meam pater multis magnam excitasse admirationem . Nam cum eos , qui sibi assidebant , more suo interrogasset , cuius ego essem ; ac responsum esset , me viduæ mulieris esse filium ; de me quæsiuit ætatem matris , & viduitatis tempus . Cum primum verò audiuit quadiaginta annos natam esse , vigesimum verò iam annum agi , ex quo patrem meum amiserit ; obstupuit planè , atq; ad eos , qui adetant conuersus , clara voce exclamauit , En quales mulieres apud christianos sunt . Tanta non modò apud nos , sed etiam apud Gentiles viduitatis laus est , & admiratio . Quæ omnia confidetans beatus Paulus dixit . *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum .* Nequè verò ex hoc solo , quamuis graui ætatis testimonio , continuo finit , vt in sacrum hunc adlegatur chorum ; sed alia addit ita scribens . *In operibus bonis testimonium habens , si filios educauit , si hospitem recepit , si sanctorum pedes lauit ; si tribulationem patientib. subministravit , si omne opus bonum subsequuta est .* O diligentiam , ac subtilitatem in probando . Quantam à vidua requirit vitutē , & quàm subtiliter omnia persequitur ? hanc sanè operam nō
▲ ; sumptu-

sumpturus, nisi munus honestatis, ac dignitatis plenum illi commissurus fuisset. At verò cum dixisset *Adolescentiores autem viduas deuota; causam quoque adiungit. Cum enim luxuriata fuerint in Christo; nubere volunt.* His enim verbis illud nobis significat, mulieres, quæ viros amiserunt, in illorum locum aptari, & iungi Christo. Quò autem ostendat hanc adiunctionem esse suauem, ac lenem; ita inquit: *Cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt.* Quasi de viro quodam leni, ac probo loquens, quicquid non illis pro imperio vtatur, sed libertate frui permittat. Nec verò hactenus orationem produxisse satis habuit; sed & aliunde rursus magnæ

ibidem. sibi illas curæ esse declarauit, ita scribens. *Nam quæ in delitijs est, viuens mortua est, quæ autem verè vidua est, & desolata, sperauit in Deum, & instat obsecrationibus, & orationibus nocte ac die.* Et ad

1. Cor. 7 Corinthios scribens inquit, *Beatior autem erit, si sic permanferit.* Vides quanta viduitatis Encomia. Atque hæc quidem in noua lege, quando iam Virginitatis decus summopere emicuit: Verumtamen neque huius splendor viduitatis luminibus officere potuit; sed & ipsa elucet adhuc suam habens virtutem. Quotiescumque igitur inter dicendum viduitatis mentionem faciemus; ne animo concidas, nec rem turpem existimes. Nam si viduitas turpis, multo turpior virginitas. Sed non est, non est, procul a nobis absit ista opinio. Quando enim eas, quæ viris adhuc superstitibus continentiam seruant, omnes admiramur, & commendamus; cur non eas, quæ post virorum obitum eandem illis beneuolentiam præstant; laudibus

Ad Viduam Iuniorē.

7

dibus & admiratione prosequamur? Donec igitur, quemadmodum dicebam, cum beato Therasio vivebas, cum ille tibi honorem, tuorumque commodorum studium præstitit, cuiusmodi ab optimo viro expectanda erant. Nunc autem illius loco habes Dominum omnium Deum, qui cum antea tibi affuit; tum verò id nunc multò impensius, ac cumularius faciet. Atqui studij erga te sui, & procurationis non minimum, quemadmodum antea dicebam, iudicium iam nobis dedit in hoc curarum, atque ægritudinis incendio incolumem te præstans, nec permittens, ut quicquam violenti in te admittetes. Qui autem tanta tempestatis vi incumbente naufragium fieri minimè permisit; multo magis tranquillo iam mari custodiet animam tuam, & leuem reddet viduitatem, atque ea, quæ ex ipsa oriri videntur mala. Quòd si non viduitatis nomen te discruciat; sed talis viri iactura; Ego etiam tibi planè assentior in toto terrarum orbe paucos ex viris secularibus extitisse viri tui similes, tanta humanitate, probitate, modestia, integritate, prudentiâ, innocentia præditos. Vetùm, si quidem penitus interiisset, atque in nihilum abiisset; mærendum, ac dolendum erat: sin autem ad quietum placidumque delatus est portum, atque ad suum verè Regē profectus est; nullus hic lachrymis, sed lætitiæ locus est. Enim hæc mors non est mors, sed migratio ac domicilij mutatio à deterioribus ad meliora, à terra ad cælum, ab hominibus ad Angelos, & Archangelos, atque adeò ipsum Archangelorum Dominū. Nam hic quidem, dum in terris Imperatori milita-

A 4 bar;

bat ; multa erant expectanda discrimina , multæ ab invidis insidiæ. Quò enim magis illius existimatio, & gloria augebatur ; eo plures , atque acriores in ipsum excitabantur inimicitia. Illuc autem profecto nihil eiusmodi metuendum est. Quamobrem quantum luges , cùm tam commodus , ac bonus esset , iussum esse ad Deum ire ; tantum lætari oportet , magna illum cum securitate , & gloria profectum esse , & à periculis , quæ hic imminabant , tumulu liberum , pacatam , placidissimamque vitam vivere. Quàm enim absurdum est fateri quidè cælum terra longè melius esse , ac tamen eos , qui hinc eò commearunt , luctu prosequi ? Nam si beatus iste ex illorum hominum numero fuisset , qui turpiter , ac Deo minimè probati vixerunt ; profectò non solum mortuus , sed etiam vivens , fletu , atque eiulatu prosequendus erat . Nunc verò , quando & ipse vnus ex Dei amicis erat , non solum viventi , sed etiam somnum suum obdormienti gratulandū est . Audisti sanè ex beato Paulo , cum ita diceret , longe satius esse dissolui & esse cum Christo . At fortè caras illius voces audit e cupis , tuoque erga illum amore frui ; & consuetudinem requiris , & gloriam , splendorem , decus , securitatem , quæ ab illo in te redundabant ; atque hæc omnia periisse egre fers ; & quasdam quasi tenebras menti tuæ offundi sentis. Verum enimverò tuam quidem eiga illum amicitiam æquè ubi nunc , atque antea tueri licet. Talis enim est charitatis natura , & potentia ; non solum præsentem , ac proximos , quique ob os , atque oculos versantur , sed eos etiam , qui longè absunt , complectitur , conglutinat ,

glatinat, coniungit; ac neque temporis longinquitas, neque locorum intervalla, neque aliud huius generis quicquam interrumpere, ac discindere animæ amicitiam potest. Quod si præsens præsentem intueri cupis (non enim me fugit id tibi esse maximè in optatis) custodi illi lectum alteri viro minimè peritum; incumbere in eam curam, ut eadem in te, atque in illo vitæ, motumque probitas cluceat; ac sine dubio ad eundem cum ipso peruenies chorū; atque unā cum eo habitabis non quinque annos, quemadmodum hic, non viginti, non centum, non mille, aut bis mille, aut decem millia, aut multò plures, sed planè infinitos, & infinita secula. Regionibus enim illas recreationis, & pacis, non cognationibus ad corpus pertinentes, sed vitæ similitudo apta est, quæ hereditate obtineat. Nam si eadem suscepta vivendi ratio Lazari Abtahæ ignotum in sinum illius adduxit, multosq; facit ab Oriente, & Occidente cū illo recumbere; profecto te quoq; unā cum optimo Therasio locus requietis excipiet, si eandem, atq; ille, colere volueris vitam; tuncq; ipsū non cum hac corporis pulchritudine, qua præditus abiit, iterum recipies, sed cum alio quodam splendore, ac uenustate; quæ ipsos solis radios fulgore uincat. Etenim hoc quidem corpus, etiam si ad summum pulchritudinis gradum peruenierit, mortale tamen est. Corpora autem eorum, qui Deo placuerunt, tantam induent gloriā; quantā ne intueri quidem his oculis liceat. Atque huiusmodi rerum signa quædam ac leuiter pressa vestigia, & in veteri, & in nouo testamento nobis ostendit

dit Deus. Nam illic quidem Moïſis facies tanta fulgebat gloria: ut eam oculi Iſraelitarum ferre minimè poſſent. In nouo autem longe magis fulſit Chriſti facies. Quæro igitur ex te, ſi quis tibi pollicitus eſt ei ſe totius orbis regnum traditurum, ſed ob hanc cauſam iuſſiſſet viginti ipſos annos te ſecedere, atq; ijs tranſactis diademate, ac purpura ornatum cum tibi traditurum promiſſiſſet, teque in eodem, atque illum honoris gradu collocaturum; nonne ſeceſſionem iſtam æquo animo, & ea, quæ te decet, modèſtia ruliſſes? non ne munus præclarum, remque omnibus votis optandam duxiſſes? Obdura igitur & nunc, non regni terreni, ſed cœleſtis cauſa, non ut ueste aurea, ſed immortalitate indutum recipias, & gloria, quantam eos, qui in cœlis degunt, habere conſentaneum eſt. Quod ſi ualde tibi intoleranda uideretur temporis longinquitas; uerifiſimile eſt illum tibi interdum in ſomnijs adſtare, & quæ conſueuerat tecum colloqui, & optatam faciem oſtendere. Hoc te loco epistolarum conſoletur: quinimmo id maiorem epistolis uim habet. In illis enim literas tantum cernere licet; hic uerò, & fornam uultus, & riſum tranquillum, & figuram, & inceſſum, & ſonum audire, & amicam illam uocem agnoſcere. Cæterum quoniam ſecuritanſ præteſta ratio, quæ ex illonibus aderat, te ad ſletum impellit, fortaiſe etiã ſpes illæ, quæ ſeſe oſtendebant maioris dignitatis, & ampliudinis: (audiui enim citò futurum fuiſſe, ut ille ad conſulatam thronum aſcenderet, idque tibi omnium acerbiffimum viſum eſſe, ac præcipuè animum tuum excruciatum puto) illos

tibi

sibi ante oculos pone ; qui cum ad maiorem , quàm ille , dignitatem euecti essent ; valde miserabilem vitam egerunt . Reuocabo autem tibi in memoriam Theodotum illum *ſiculū* ; fortasse audisti ; erat enim in primis notus , & celebris . Hic & pulchritudine , & magnitudine corporis , & auctoritate apud Imperatorem omnibus præstans , qui ea poterat , quæ interiorum familiarium nemo , prosperam illam fortunam non moderatè tulit , sed infidiatus Imperatori , ac deprehensus , ipse quidem valde miserabiliter obtruncatus est ; ipsius autem Vxor neq; educatione , neque genere , neque vlla alia re nobilitatiz concedens , omnibus repente rebus suis spoliata , ac libertate amissa cubicularijs ancillis adnumerata , ac nulla non ancilla miseriorem , ac magis lachrymabilem vitam agere coacta est , hoc vno cæteras antecellens , quòd propter non comparabilem calamitatis magnitudinē , lachrymas eorū omnium , quipfam aspicerent , eliciebat . Fertur etiam Artemisia viro valde claro nupta , quoniam & ille tyrannidem affectauit , in eandem incidisse paupertatem , ac præterea oculis esse capta . Nam magnitudo ægitudinis , & lachrymarum multitudo lumina extinxit . Ac nunc quidem hominibus eget qui deducant , atque ad alienas portas adducant , vt hoc modo necessarium sibi victum compatare queat . Nec verò alię familię defunt itidem deiectę , ac prostratę , quas commemorem ; nisi probitatem , ac prudentiam tuam probe nossē ; quę minimè ex alienis malis calamitati tuę cupis solatium adhibere . Nequē verò hæc exempla , quę commemoravi , aliā ob cau-

ob causam commemoravi; quam ut intelligas res humanas nihileffe, verèque à Propheta esse dictum *Omnia gloria hominis, ut flos sæni*. Quo enim, altius euehuntur, atque emicant, eò maiorem edunt ruinam; neque in ijs solum, qui sub alieno imperio viuunt, sed etiam in Regib. ipsis. Neque enim facile quis inueniat priuatam domum æquè repletam calamitatibus, ac Regias. Nam & orphanæ, & viduitates immaturæ, & necesse violentiæ, atque ijs quidem, quæ in tragædijs narrantur, multo sceleriores, & acerbiores in hunc ipsum præcipuè cadunt principatum. Atque, ut vetera omitiamus, ex ijs omnibus, qui nostro tempore impetarunt (fuerunt autem nouem) duo soli communi morte vitam clauserunt. Reliquorum autem hic quidem à Tyranno, ille verò in bello, alius domesticorum custodum insidijs, alius autem ab illo ipso, qui coronam, ac purpuram imposuerat, interfectus occubuit. Vxores verò partim, ut ferunt, veneno interierunt, partim egritudine. Earum verò, quæ adhuc superflites sunt, altera quidem filium habens pupillum tremis, ac metuit; ne quis eorum, qui rerum potiuntur, illa metuens, quæ ferre insequens tempus queat, eum de medio tollat; altera verò vix multorum precibus ab exilio redijt, quò antea ab eo, qui tenebat, missa erat. Cæterum ad ipsorum etiam, qui nunc regnant, uxores animum aduerte. Alteram videbis ex pristinis calamitatibus respirantem magnæ voluptati magnum habere dolorem admistum, eò quòd qui potitur, nimis iuuenis, ac nullius usus est, multosque habet undique insidiantes. Alteram verò timore

more exanimatam, & iis, qui capite damnati sunt
miseriorem vitam ducentem, eo quod vir ipsius ab
eo tempore, quo diadema suscepit, usque ad hodie-
rum diem in bello & praelijs versatur; verecundiaq;
& probris, quibus vndique afficiur, magisquàm ex
calamitatibus tabescit. Quod enim antea numquàm
nunc euenit; vt Barbari propriam relinquentes re-
gionem multa stadiorum millia regionis nostræ
percurrerint, & agris incensis, capisq; vrbib.
domum redeundi omnem cogitationem abiecerint.
Ac persende quasi choreas ducerent, non bellum ge-
terent; ita nostros omnes irident; & quemdam ex
illorum Regibus dixisse ferunt, mirari se impuden-
tiam nostrorum militum; qui, ^{calm}facilius quàm oues
solcant iugula; adhuc victoriam sperent, neque ex
ipsorum regione velint excedere. Nam ipse quidem
dixit, sese illis cædendis satietate captum esse. Quo
igiur animo & Imperatorem, & ipsius vxorem ista
verba audientem existimas esse? Ei quoniam huius
belli mentio incidit, magnum mihi viduarū agmen
occurrit; quarum multæ ex virorum quidem digni-
tate plurimum splendoris acceperunt, nunc verò
repente omnes nigra, ac luctui accommodata sto-
la amictæ omne suum tempus in lachrymis, ac que-
rimonijs traducunt. Neque illis hoc datum est, quod
honorato tuo capiti. Tu enim, o admirabilis, &
in lectulo iacentem vidisti honestum illum, & su-
premam audisti vocem, cùm quibus modis res do-
mesticæ administrandæ essent, redoceret, & testa-
mento omnem alieni appetentibus, ac sycophantis
aditum obstrueret. Adde illud, quòd iacenti mortuo
sepe

sæpe incubuisti, & suaviata es oculos & composuisti, & honestissimo funere elatum vidisti: omnibus quæ decebat erga illum officijs functa es, & iusta persoluisti: & ad sepulchrum sæpè accedens non minimum habes tui doloris solatium. Illæ verò omnibus huiusmodi solatijs sunt destitutæ, cū omnes quidem ad bellū misissent viros suos tamquàm rursus ipsos recepturæ; at pro illis tristem illorum mortis acceperint nuncium. Non enim quisquā corpora ipsorum asserens, sed verba tantum mortis genus narrantia ad ipsas redijt. Verùm sunt, quæ neque hac ipsa narratione dignæ fuerint habitæ; neque quomodo illi ceciderint, doceri potuerint; cum in magno cæstorum numero reliquis essent coaceruati. Ecquid verò mirum, si multi ex Ducibus hoc modo interierunt, quando & Imperator ipse, in vicum quemdam cum paucis militib. conclusus exire quidem, & sese inuadentibus opponere minimè ausus est, sed intus manens accenso ab illis igne vnà cum ijs omnibus, quos secum habebat, combustus est, nec viris solum, sed etiam equis, & trahibus, & mutis; & omnia in vnum, atque eundem cinerem abierunt. Atque hunc nuncium, ij qui vnà cum Imperatore ad bellum profecti fuerant, loco Imperatoris ipsius ad uxorem reportantes redierunt. Nihil enim, nihil planè ea, quæ in mundo splendida sunt, ab ijs, quæ in scena getuntur, & à verborum florum venustate differunt. Primum enim antequàm appareant, euanescent; deinde etiam si paululum temporis maneant, citò tamen ad interitum properant. Quid enim honore, qui à multis exhibe-

exhibetur, & gloria exilius, ac vilius? quem fructū,
quam vtilitatem afferunt? quo sat bono exitu con-
cluduntur? atque utinam nihil aliud subesset mali?
nunc verò præter quàm quòd nihil verè boni inde
prouenit; multas etiam molestias, multa damna
assiduè is ferre cogitur; qui se huic acerbissimæ Do-
minæ subiecit. Domina enim est eorum, qui ipsam
admisertunt; & quò maioribus blanditijs & assenta-
tionibus colitur à seruis; eò magis sese contra ipsos
erigit, & durioribus ipsos urget mandatis; eos verò, §. 22
qui ipsam reiiciunt, ac despiciunt, nō habet amplius,
vbi vlciscatur. Ita & Tyranno, & fera qualibet immi-
rior est. Nam Tyrannus quidē, & fere cūliu, ac blan-
ditijs sæpe mirescunt; hæc autē tunc maximè effera-
tur; quando ei maximè auscultauerimus; ac si dicto
audientē inueniat, atque omnia obsequentem, nihil
est præterea, quod imperare omittat. Habet verò &
alterā belli sociam, quā non malè fortasse quis ipsius
filiam appellarit. Quando enim ipsa probè à nobis
alta & educata creuerit, ac radices egerit; tunc arro-
gantium parit, rem quæ nihilominus matre animum
quem caperit, præcipitem agere potest. Hoc igitur,
dic mihi, luges, ac lamentaris, quòd ab hac duris-
sima Domina Deus te liberauit? quòd omnibus his
pestiferis morbis omnem obsepfit viam? Viuente
enim adhuc tibi viro nullum in mētem tuam insul-
tandi finem fecissent; moruo autem non habent,
vnde in cogitationes tuas impetum faciant. Hoc
igitur tibi recte curandum, ac præstandum posthac
est; vt ne illarum discessum lugeas, neque acerbum
illum dominatum expetas. Nam vbi illæ vehemen-
tius

tius spirant; omnia funditus evertunt, ac proster-
nunt. Et quemadmodum meretrices, cum plerumq;
suapte natura deformes sint, ac squalide, frictioni-
bus, & tucis incautos, & simplices iuuenum ani-
mos illaqueant, & postquā in suam ditionem rece-
perint, seruis omnibus contumeliosius tractant: ita
& huiusmodi affectiones Ambitio, & Arrogantia
nulla non fecerunt hominum animos magis inquinant.
Hinc, & multi diuitias magnum bonum duxerūt
quare qui ambitionem crececit; neque à diuitijs enā
capietur. Nam quibus licuit ob paupertatem con-
sequi magnam gloriam, ij ditescere minimè volne-
runt, sed magnam auri vim sibi oblatam contem-
pserunt. Atque hos minimè ex me cognoscere neces-
se habes: ipsa enim longè melius quā ego; nosti
Epaminundam, Socratem; Aristidem, Diogenem,
Cratem, Melobotum, qui suasmet possessiones re-
liquit, ac deposuit. Nam alij quidem, cum non es-
set in promptu ditescere, exorientem sibi ex paupes-
tate gloriam animaduertentes, facilè in eā se partem
dederunt. Hic autem & ea, quæ habebat; profecit.
Adeo omnes huius feræ bellæ sibi acquirendæ cu-
piditate insaniebant. Ne igitur queramus, Deum
ex hac turpi nos tyrannide, & ridicula, & multorum
probrorum plena exemisse. Nomen enim solum
splendidum est; res autem ipsa longè alios, atque
appellatio ipsa polliceatur, amatores suos reddit;
ac nemo est, qui gloriæ causa quippiam agentem
non irrideat. Ille enim solus suspiciendum se præ-
bere, & gloria circumfluere poterit, qui eò minimè
spectat. Qui autem magnum quiddam putat gloriā
à multis

Ad Viduam Iunio rem, 17

à mulnis delatam, atque illius consequendæ causæ omnia facit, & patitur; is potissimum ab ea longè aberit, eiusque expertus erit: rerum verò gloriæ aduersantium maximè particeps, irrisuionis, criminat-ionis, maledictorum, offensionis, odij: neque in viris tantum id usu venit; sed etiam in vobis mulieribus, atque adeo multo magis. Nam quæ & figura, & incessu, & vestitu simplicem quamdam bonitatem præsefert, & à nemine honorem aucupatur; eam omnes admirantur, suspiciunt, prædicant, omnibus bonis ominibus prosequuntur: vanæ autem gloriæ cupidam auersantur, oderunt, & velut beluam quamdam agrestem fugiunt, sexcentas in illam execrationes, & contumelias coniicientes. Nec verò his dumtaxat malis nos eripimus vulgare gloriæ contemnentes; sed & ea, quæ omnium maxima sunt, lueramur; dum præter ea, quæ dicta sunt, paulatim erudimur respirare, & aspirare ad cælum, & terrena omnia despiciere. Nam qui delato ab hominibus honore minimè egete se putat; quicquid boni faciet, magna cum securitate faciet; neque aut aduersis, aut secundis huius vitæ rebus quicquam incommodi sentiet: neque enim aut aduersa illum deijcere, atque obruere possunt, aut secundæ inflare, ac tumidum reddere; sed in rebus maxime caducis, ac fluxis ipse omnis inutationis expertus manet. Quod celeriter, & in tuo ipsius animo euenturum spero; confestimque terrenis omnibus abiectis cælestem te nobis viuendi rationem repræsentaturam; gloriā verò, quam nunc defles, paulo post irrisuram; & vanam, ac funilem illius personam illusurā. Quod

Ps. 54
Eccl. 2

si pristinam, qua per illum potiebaris, securitatem desideras, & bonorum custodiam, nec patere velles eorum insidijs, qui alienis calamitatibus insultant, iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. *Inspicite enim, inquit, in antiquas generationes, & videte, si quis speravit in Domino, & confusus est, vel si quis invocavit illum, & despectus est, vel si quis stetit in mandatis eius, & derelictus est.* Nam qui onus tam intolerabilis calamitatis leuius reddidit, & in presenti malacia te collocavit; is & quæ imminent, propulsabit. Nam hac quidem plaga nullam te umquam grauiorē posse accipere profectō nobis assentueris. Quando igitur præsens malum adco fortiter, ac generose tulisti, idquē cum te vsus nondū docuisset; multo magis ex ijs, quæ accidere possunt, si quid præter voluntatem nostram acciderit (quod Deus omen auertat) facile feres. Cœlum quære, & omnia quęcumque ad vitam illic degendam conducunt; ac nihil eorum, quæ hic fiant, lædere te poterit, ne ipse quidem tenebrarum imperator; dummodō ne nobis ipsi noceamus. Nam & si quis bonis spoliet, & si corpus concidat; nihil horum ad nos; modō animus nobis incolumis, atque integer maneat. Omnino autem si vis pecunias & ab omni periculo tutas custodire, & amplificare: ego sanē & modum, & locum demonstrabo; quod nulli eorum, qui insidiari solent, fas est ittuere. Quis igitur locus est? cœlum; mitte illas ad optimum illum virum; ac neque fur, neque insidiator, neque vlla alia pestis impetum facere in illas poterit. Si ibi has ipsas pecunias defoderis, magnum ex his lucrum reportabis.

Omnia

Ad Viduam Iuniorem. 19

Omnia enim quaecumque à nobis in cælis seruntur ; longè maiorem , ac meliorem prouentum habent , ac planè talem , qualem consensaneum est ex ijs , quæ in cælis radices egerunt . Quòd si hoc feceris , vide qualibus frueris bonis : primùm quidem sempiternæ vitæ , & ijs , quæ promissa sunt diligentibus Deum ; quæ neque oculus vidit , neque auris audiuit , neque in cor hominis ascenderunt : deinde consuetudine optimi viri in omne æuum : postremo à cunctis , timoribus , periculis , insidijs , simultate , odio , quæ hanc vitam exercent , te ipsam liberabis . Quamdiu enim pecunias apud te retinebis ; erunt fortasse aliqui , qui fraudib. interuentrant ; sin autem ad cælum transmiseris ; periculis vacuum , tutam , ac tranquillatissimam vitam viues ; quippe quæ sufficientia vnà cum pietate frueris . Magnæ enim demeritæ est , si agri quidem emendi sint , feraciorem terram sectari ; cælo autem , & terra in conspectu positus , cum ibi liceat prædium sibi comparare , terræ potius inhærere , sequè molestijs , quæ ex hac sæpè incidunt , casibusquè exponere ; sæpè enim nostram frustratur spem . Quoniam verò illud grauiter percellu , concutiquè animum tuum , quòd sæpè sperasti fore , ut is ad consulare dignitatem eueheretur ; ideoquè magistratum illi quodammodo ereptum doles ; primùm illud quidem fac tecum cogites ; licet valde explorata esset hæc spes , attamen humanam fuisse spem ; quæ sæpè fallere sit solita ; ac multa huiusmodi in hac vita quotidie euenire cernimus ; ut cum ea , quæ valde sperantur , minime exitum inueniant ; ea , quæ neque in mentem venerunt , ad finem

sæpenumero perducantur; siue ad imperia, siue ad regna, siue ad hæreditates, siue ad matrimonia, siue aliò animum intendamus. Quocirca quamuis propè adesset tempus; tamen, vt in prouerbio est, *Eccl. 18 multa inter calicem, & summum labium. Ac*
Ibidē 10. sanè scriptura ipsa inquit. A mane usque ad uesperam immutatur tempus: sic & Rex, qui hodie est, eras moritur: Ac rursus quàm incerti, atque inexpectati rerum exitus sint, nobis declarans hic ipse
Ibid. 11 Sapiens inquit, Multi tyranni sederunt in solo iacuerunt, & insuspicabilis portauit diadema. Non igitur exploratissimum erat, si uixisset, ad eum dignitatis gradum peruenturum. Quod enim futurum est, incertum est; arque alia etiam erant, quæ nobis suspicionem iniicerent. Vnde enim manifestum erat, si uiuisset, ad magistratum illum euectum iri: atque adeo futurum minime fuisse; vt ea quæ nollemus, euenirent; vt morbo correptus, aut inuidia, ac maleuolentia eorum, qui prosperitatem illius non ferrent, circumuentus, vel aliqua alia calamitate affectus præsentem etiam dignitatem priuaretur? Sed fac, si libet, multò exploratissimum fuisse, si diutius uixisset, ad illud fastigium peruenturum: at cerè, quanto maior dignitas; tanto maioribus periculis, curis, insidijs necessariò suberatur. Ceterùm absint & ista, ac sine periculo, fuminaque cum tranquillitate illud nauigarit pelagus: ecquis finis, dic mihi, manebat? an non idem, qui nunc? aut potius non idem, sed alius fortasse; tristis nimirum ac votis omnibus fugiendus? Primum quidem tardius uidisset cælum, &

et, quæ in cælis sunt; quod ijs, qui res futuras fide,
& ipse præceperunt, non minimum damnum est.
Deinde, quantumvis castè, integreque vixisset; attamen
vitæ longitudo, ac necessitas quædam in illum
magistratum incurrens, non æquè integrum, & pu-
rum abire hinc permisissent, atque hoc tempore. In
certum quoque & illud; an forte multis modis im-
mutatus, ac negligentia deditus perpetuum obdor-
misset somnum. Nam nunc quidem confidimus Dei
gratia illum euolasse ad locum requietis; quod nul-
lam ex ijs culpis in se admiserit, quæ à regno cælo-
rum excludunt: tunc verò publica negotia plerumque
tractans fortasse multas ad se attraxisset sordes. Nam
tot undique malis circumstantiis, rectum tenere
cursum rarum admodum est; peccare autem & spon-
te, & inuitum valde vsitatū, ac quotidianum. Nunc
verò à timore isto longè absumus, ac magnopere
confidimus, venturum in die illa plenum venusta-
tis, & splendoris proximum Regi, atque vñ cum
Angelis præeuntem Christo, & gloria, cui nulla
par inueniri oratio queat circumfluentem, & iudicanti
Regi adstantem, & in præstantissimis
muneribus ministrantem. Quamobrem misso
iam fletu, & eiulatu eandem viuendi rationem,
atque adeò etiam potiore tene; ut eandem atque
ille, adepta virtutem, in idem etiam cum illo ia-
bernaculum recipiaris; ac rursus coniungi cum illo
queas in sempiterna illa secula, non hoc matrimoni-
um, sed alio quodam longe meliore. Hic enim cor-
pora tantum copulat, ille verò multo elegantior, iu-
cundior; melior animam animæ iungit & constat.

PECCARE autem, & sponte, & inuitum. Hoc loco variant exemplaria. Alia enim habet *ακατα* idest inuitum. In alijs autem, vt in Vaticano, legitur *ακατα* idest ex simplicitate quadam. Si prior lectio

retineatur; non ita est accipiehdum hominem inuitum peccare, quasi nullum ea in re momentum vo-

In Ep. ad Ephes. luntas habeat. Nam & multo verissima, & sancto huic Autori probatissima sententia est, nullam nisi sponte, ac voluntate admitti culpam. Sed inuitum peccare eum potuit dicere, qui ob inscitiam peccat; cuius tamen inscitiae ipse substat culpam: quomodo in Numeris, qui ex ignorance peccat, dicitur non sponte peccare, ac tamen ei poena luenda imponitur; & hoc eodem modo alibi videtur lo-

In Ep. ad Heb. ho. qui Chrysostomus. Aut eum inuitum vocat, qui a peccando quidem abhorret, sed non tantum roboris habet; vt deprauatae consuetudini, principum imperijs, vulgi studijs audere repugnare. Quod etiā videatur paulo ante spectasse in illis verbis *ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἐκείνης ἀνάγκης οὐκ ἔστι ἀρᾶν οὐτος ἀπελθὼν καθαρός*. quae nos ita verimus. *Necessitas quadam in illum magistratum incurrens non aequè purum, atque integrum hinc abire permisisset.* Simili quadam ratione impotens
ira,

Ad Viduam Iunio-rem. 23

iræ , ac libidinis agere inuitus dicitur . *Sed trahit
 inuitam noua vis , aliudque libido , mens aliud suadet*
 Ac tamen nō posse repugnare libidini nihil aliud est, *In Io. ho.*
 quàm non velle , aut frigide velle , quod sæpe *8. & 12*
 docuit Chrysostomus . Autor Operis im-
 perfecti paulò magis hyperbolicè loque-
 batur cum ita diceret . *Qui in timore* *In Matt.*
seruit Deo , penam quidem euadere ; *hom. 42*
mercedem autem iustitiæ non habe-
re ; quia inuitus facit bonum pro-
pter timorem . De hac re ac-
 curatè egit D. Augustinus *C. 13 &*
 cum alibi , tùm libro *16.*
 primo *Retract.*
 quod à Ma-
 gistro sententiarum *2. li. Diff.*
 est animaduer- *41*
 sum .

B 4 EIVS-

DE NON ITERANDO CONIVGIO

Ad eandem.

MULIERES, quæ virorum consuetudinem, partus dolores, & cætera omnia, quibus instructum matrimonium in hominum domos ingreditur, numquàm vñ cognoverunt, ad viros animum appellere, nihil sanè mirandum est. Nam & hœllum, rem adeò laboriosam, ac duram, impèritis dulce esse in proverbio est. At sexcentis malis affectas, quibusque dura ipsa rerum conditio periuaſit eas quidem, quæ solutæ à rebus huius mundi vitam agerent, beatas prædicare, se ipsas autem, & pronubas, & diem, quo in matrimonium sunt collocatæ, millies execrari; eas ipsas post tantum fastidij rursus earundem rerum desiderio capi; hoc est, quòd me propemodum obstupescit, ac dubitare cogit, & quærere; Eequid causæ sit; quamobrem quas res antea, cum in ijs versarentur, fugiendas existimabant; has rursus, cum ab
ijs

ipsæ liberæ sunt, tamquam expetendas, persequantur. Ac multa quidem animo versans, mecumque ipse cogitans, vix tandem, ut puto, ad ipsam rei causâ, indagando petueni. Atque ea quidem non vna est, aut altera, sed planè multæ. Partim enim ob temporis longinquitatem priorum oblitæ, & ea tantum, quæ in manibus sunt, recolentes, veniunt quidem ad matrimonium, quasi ad id, quod omnia mala, quæ è viduitate, depellat; sed alia quædam ibi longè grauiora inuenientes, rursus easdem, quas antea, voces emittunt. Partim verò mundanis rebus rursus inhiantes, gloriæque præsentis vitæ suspensæ, & viduitatem tem dedecoris plenam putantes, huius inanis gloriæ & rumoris causa ad easdem se reuocari sinunt matrimonij miseras. Nec verò desunt, quæ non huiusmodi causis adductæ, sed soli intemperantiæ manus dantes, rursus ad priorem vitæ rationem redeunt; ac veram causam occulrate ipsæ, quas diximus, prætexendis, conantur. Arqui istas accusare, atque huiusmodi matrimonij nomine condemnare, neque ipse ausim, neque alicui, ut audeat, autor sim, quandoquidem aliter visum est B. Paulo, vel potius Spiritui ipsi sancto. Nam cum dixisset, *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuus; quod si dormierit vir eius, libera est, ut cui velit, nubat; tantum in domino;* atque ita viduæ potestatem fecisset rursus, si velit, nubendi; addidissetque, *Beatior autem est, si sic permanferit;* ne quis putaret humanum esse præceptum; hæc adiunxit. *Puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam;* planè ostendens spiritum dicantem ista sibi esse conscripta. Ne quis igitur, quæ modò

1. COR. 7

modò dicturus sum, in eam partem accipiar; quasi eas, quæ matrimonio se iungunt, reprehendam, ac criminer. Summæ enim arrogantiz, ac furoris fuerit, quibus non interdixit Beatus ille, sed indulgit, hæc contra à nobis acerbè condemnari, idque cum sexcentis nos criminibus premamur. Etenim qui vel à iudicando abstinere, ne eadem mensura in nos iudicium exerceatur, atque in aliorum peccata minime vehementes esse iudices iubemur, sed lenes, & ad veniam dandam faciles; si rem, quæ extra culpam sit, criminemur, & condemnemus; quomodo non omnem nobis veniam præcidemus ex nostro in proximum facto in eam sententiā inducentes iudicem; utinam nos vicissim se præbear duriores? Non igitur ut illas accusem, ac pūgam, hæc oratione delatus sum. Quod enim in Domino fieri potest, in id cadere crimen nullo modo potest. *Tantum, inquit, in Domino.* Verùm quemadmodum cum de virginitate verba facimus; non vrde matrimonij dignitate detrahimus, illam laudibus extollimus; ita cum de viduitate disputamus, non quidem ceu secundas nuptias in earum rerum numero, quibus interdictura sit, colloceamus; mulieres, vr semel nupsisse contentæ sint, cohortamur. Sed fatemur quidem secundis etiam legem non violari; verùm mihi vnas iterari longè præstare non dubitamus. Atque in hac comparatione cū vnum alteri præstare dicimus; nemo hoc ipsum, quod inferiorem locum tenere dicimus vitium putet. Non enim illa inter se ideo cōferimus; vr ipsorum alterum in rerū turpiū ordinem reiciatur: sed concedentes id legi consentaneum esse, nostròque

Atroque arbitrio permissum; alterum tamen præ hoc longè pluris facimus, magisque suspicimus. Quid ita? quoniam multum interest eandem mulierem vnius viri esse uxorem; ac duorum. Nam, cui prior satis est; planè ostendit, neque ad illum ipsum se adiuncturam fuisse; si rei naturam vñ ipso probè nouisset. Quæ autem alterum sponsum in prioris cubile inducit; næ ista haud exiguum egregiæ erga mundum amicitia, atque erga res terrenas propensionis indicium præbet. Atque illa quidem nec dū viueret vir, erga alium commota animo est: hæc verò, & si illo viuente ab alijs se pudicam seruarit; atamen multos alios magis, quàm illum suspexit. Sed ne ex hoc facto coniecturam de præterita vita faciamus; rem ipsam expendamus. Ecce enim quemadmodum virginias matrimonio melior est; ita hoc matrimonio illud. Vidua enim de principio tantum virginitati concessit; ad extremum verò ipsi rursus æquatur, & coniungitur. Hoc verò matrimonium vtraque ex parte à virginitate abest. Huc accedit, eam quæ faciliè fert viduitatem, à viro quoque dum viueret, sæpe sibi continere solitam; eam verò, quæ rem maximè molestam putat, ita animum instituisse; ut non cum duobus solum tribus, sed etiam multò pluribus, si ita fors ferat, sibi res habenda sit, ac vix extrema ætate abstinendum. Quemadmodum igitur matrimonium illud magne honestatis, ac temperantia specimen est; ita hoc minimè quidem dixerim molliciei, & lasciuia (absit) sed certè animi infirmioris, & qui carni deditus sit, tertæque affixos, nec magnum, atque excelsum quippiam animo concipere

concupere vniquam possit. Quòd si quis obijciat, quod honestum est, suam rueri honestatem, siue semel obratur, siue bis, siue sæpius, similiter enim honestum manere; quin etiam eum, qui sæpius functus est, laudabiliorem esse eo, qui rarius; respondimus huiusmodi sophisma incautioribus fortasse posse imponere; ijs autem, qui animum aduertere voluerint, facile ad refellendum esse. Matrimonium enim non corporum commistio facit (ita enim & fornicatio matrimonium esset) sed quòd ea, quæ nupta est, vno viro contenta est. Atque hoc inter meretricem, atque ingenuam, pudicamquæ mulierem interest. Quòd si vno viro contenta perpetuo sit; coniunctionem istam matrimonij nomine verè appellatis. Sin pro vno multos sponso in domum inducat; non equidem fornicationem audeo dicere; sed illud quidem contendam, hanc illa, quæ vnum dumtaxat virum nouit, longè inferiorem esse. Illa

Matt. 19 enim audiuit Dominum, cum ita diceret. *Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem suam, & adhæbit uxori suæ; et erunt duo in carnem vnam; ac viro adhæsit, perinde ac verè sua caro esset; neque oblita est semel sibi impositi capitis. Hæc vero nec priorè nec posteriorem virum propriam carnem reputat: vicissim enim alter alterum exciunt. Neque enim, mulier prioris viri memoriam satis rectè colere poterit; quæ post illum alteri nupsit; nec posteriorem iusto amore prosequetur, magna adhuc cogitationū ac mentis parte in eum, qui obiit, deriuata. Ita fit; vt neutri is, qui viro debetur, amor, atque hōnos ab uxore exhibeatur. Ecquid verò animi putet posteri*

teriori sponſo eſſe; qui in prioris thalamum ingreditur; & illius lectum ſcandit; ac præterea illius vxorem ſocantem, ac ludentem videt: Valdè quidem commouetur, neque ad illam magno cum amore accedat, neceſſe eſt. Nam tametiſi omnium hominū duriffimus ſit; non tamen ita exuere omnem humanitatem poteſt; vt humano quodam ſenſu non afficiatur; etiam ſi illa ſexcentis ornamentis & ſeiſſam & domum compſerit. Dolor enim altè ſam animo infixus non ſinit puram, & ſinceram ad ipſius animi allabi voluptatem. Sed quemadmodum in muris uſu venit, vt cum pars aliqua valdè exuſta eſt, licet poſtmodum dealbetur; ſubiectus tamen, ac profundus nigror candorem tectorij obſcureq; atq; ſinuendum ſanè ſpectaculum præbeat; ita & hac in re, tametiſi multa ſplendida excogitentur; in medijs tamen ipſis eminent triſtia; ac moleſta, quædam ex iſi miſſio ſit. Nam, & ſerui, & ancillæ, & agricolæ, & inquilini, & uicini, & gentiles prioris viſum demiffio, ac triſti vultu intuentur, quæ ſunt; ac gemunt. Quòd ſi præterea pupilli affuerint; ſi quidem valdè pueri ſint; magnum ab iſs, qui de rebus iudicare queunt, in matrem odium excitant: ſi autem puberes, tantam, quantam vix aliud quicquam, viro moleſtiam comparant. Quæ quidem omnia cum legiſlatores animaduertent; & eos, qui propterea anguntur; conſolari vellent, & ſimul ſui ſacrificationem reddere, quòd non ex principali propoſito; neque, ſi vtrumuis liceret, huiusmodi nuptiarum matrimonium inſtituerent; ſed tantum metu adducti, nè grauius aliquod malum exiſteret; ſecundas nup-

ptias omni illa splendida pompa spoliarunt; neque enim tibia, neque plausus, neque hymenæus, neque choreæ neque coronæ nuptiales, neque aliud quicquam eiusmodi vesperam illam ornant; sed hæc omnia auferentes, sic non coronatum virum ad viduam mulierem adducunt; tantum non per hæc clamantes, quæ fiunt, omnia esse quidem eiusmodi, quibus venia detur, sed laudibus, coronis, plausibus minimè digna. At enim obijciat quis; cur igitur Paulus prohibet; ne Iuniores etiam, si velint, viduæ

1. *Tim.* 5 mancant? ita enim scribit; *Adolescentiores autem viduas deuota*. Non sanè Paulus impedimento est; quominus quæ volunt seruare virginatatem, quæq; sed ipsæ potius sunt; quæ Paulum eò necessitate adegerunt; ut præter animi sui sententiâ hanc ipsæ legem fectet. Nam si Pauli sententiam vis cognos-

1. *Cor.* 7 scere; audi, quid dicat. *Polo omnes homines esse sanctos me ipsum*, idest continentiam seruare. Quam obrem non sibi ipsi aduersatur beatus ille; neque adeò lapsus est, ut inter se pugnantia loqueretur; nec qui velit omnes homines colere continentiam, obstarer, quominus, quæ volunt, viduæ mancant. Quid igitur verba illa sibi volunt? *Adolescentiores autem viduas deuota*. Attendamus obsecro, qua causâ & quam ob rem. Non enim ista absolute protulit, sed

1. *Tim.* 5 progressus oratione adiunxit: *Cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt*. Vides non eas, quæ viduitatem seruare volunt, sed quæ postquam in viduitatem inciderunt, nubendum sibi statuunt, ab illo prohiberi, ne viduæ mancant; ne vè in sacrum illum chorum admittantur; idquæ valdè sapienter

Nam

Nam si alteri matrimonio illiganda es : neque spon-
dere etiam viduitatem debes . Nam post promissio-
nem mutare sententiam longè deterius est , quàm
neque omnino promittere . Quemadmodum igitur
assiduam liberis operam dare permisit , non quidem
legem statuens , sed ipsis indulgens , sic enim inquit.
Hoc autem dico secundum indulgentiam , non secundum 1. Cor. 7
imperium propter incontinentiã vestram , ita hoc etiam
loco grauioris mali metu secundum instituit matri-
monium , ostendens hoc quoque indulgentiæ esse
ad multorum infirmitatem sese accommodantis , ac
demittentis . Infirmitatem autem dico non poten-
tiæ , sed voluntatis , ac propositi . Nam quemadmo-
dum uirogo , si post promissam virginitatem se viola-
ri finerit ; facinus adulterio grauius perpetravit ; ita
& vidua , quæ semel promisit , si deinde pactiõnem
cum Deo factam conculcans eodem crimine se pol-
luerit ; eidem quoque supplicio obnoxia est , ac fortè
etiam , si licet mirum quiddam dicere , longè maio-
ri . Non enim idem est , vt initio dicebam , imperi-
ram , atque usu iam edoctam iisdem succumbere
tentationibus . Nequè vetò hoc loco duntaxat ; sed
etiam paulo post , cum hæc præmississet , *Volo ergo*
iuniores viduas nubere , filios procreare , matres fa-
miliæ esse , causam subdit , cur istud velit : quæ ea est ?
Nullam , inquit , *occasionem dare aduersario maledi-*
cti gratia . Nam quoniam verisimile est multas eo
tempore viduas post viri obitum licètiùs , magisque
arbitratu suo viuere solitas , à viri societate , quasi à
necessitate quadam , ac dominatu liberatas ; ita vt im-
pudentiæ nomine malam de se opinionem afferret ;
abducens

abducens ipsas ab illiberali hac, & pestifera libertate, rursus ad pristinum iugum adducit. Nam si, inquit, futurum est, ut auduitatem præferens clam fornicetur, ac seipsam dedecoret; longe satius nuberet, ac nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Quamobrem, ne occasiones maledicta iaciendi dent, ac vitam meretriciam, contumelijsque obnoxiam agant, matrimonium præcipit. Audi, quor præterea sint, quæ ipsis vitio vetat. Nam cū deberent omne suum tempus orationibus, & supplicationibus instare; istæ verò, inquit, & ociose discunt circuire domos; non solum ociosa, sed & verborosa, & curiosa, loquentes, quæ non oportet. Hæc verò ipsi minimè probantur; sed vult perpetuò affixas esse rebus spiritualibus. Nam, quæ in delicijs est, inquit, viuens mortua est, quandoquidem & virginem ipsam vult bonum hoc suum non corporis castitate definire, sed vniuersum ocium suum Deo consecrare, atque illi perpetuò deferuire. Ita enim

1. Cor. 7 scribit. Porro hoc ad vtilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis inyciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem prabet sine impedimento dominum obsecrandi. Non enim ipsam patitur diuisam esse, sed totam rebus spiritualibus, ac cœlestibus hæreret vult, & quæ Domini sunt, curare. Ad eandem vitæ rationem viduam quoque vocat, dicens.

1. Tim. 5 Quæ autem verè vidua est, & desolata; sperat in Deum; & instat obsecrationibus & orationibus nocte, & die. Quando igitur ocium, quod in Euangelicis negotijs infumendum erat, id non modò in rebus superuacuis, atque inutilibus, sed etiam valde

valdè noxijs perpetuo impendunt; idcirco ad matrimonium eas rursus adducit. Nam quemadmodù Judæis Sabbathum dederat Deus, non ut ociarentur dumtaxat, ac planè cessarent; sed ut sese à turpibus actionibus abstinere; ita vidua, & virgo, non ut satis habeant vitis non mīseri, hanc sibi deligunt vitam; sed ut ea, quæ Domini sunt, curent, atque se totas in Dei cultum conferant. Sir ira sanè, inquiet aliquis. Verum intolerabile malum erit, mulierem nullo rerum usu peritā ea, quæ ad viros pertinent, subire cogi; neque enim ipsa perinde atque illæ, tractate, atque administrare res poterit; atque hinc nihil aliud lucrabitur, quàm molestias, ac fortunarum ruinam. Ergo quæcumque à secundis nuptijs abhortuerunt; omnia sua pessum dederunt, omnia perdiderunt; neque mulierem viduam inuenias, quæ rem suam rectè gerat? Tergiversationes ista sunt, ac prætextus, propriæquè infirmitatis integumenta. Multæ enim præclarius, quàm viri & domum administrarunt, & filios pupillos educauerunt; & bona, quæ acceperant, partim auxerunt, partim non minuerunt. Nam ab ipsomet initio non omnia viris commisit Deus; neque ab ipsis solis pendere, quæ ad vitam pertinent, voluit; ne si mulier nihil ad vitam conferret, despiciatui duceretur. Quamobrem id prospiciens Deus non inferiore illam loco constituit; atque id ab ipsomet initio clarum faciens, dixit, *Faciamus ipsi adiutorium*. Etenim ne eò quòd ipse primùm factus est, ac per ipsum formata mulier, magnos aduersus illam spiritus vir sumeret; hoc adiutorij verbo tumorem ipsius compressit;

C ostendens

ostendens mundana negotia nihilo minus mulieris, quam viri egere. Quæ nam igitur ista sunt: quibusq; in rebus ad vitam instituendam, ac sustentandam nobiscum mulier societatem init? Sanè, quoniam ad præsentis uitæ statum componendum non minus priuata, quam publica negotia faciunt: hæc dispiciens Deus, forensia quidem viris commisit, domestica autem mulieribus: ac si munera, officiaque ista commutentur; omnia corruent, ac peribunt. Tanto uterque utilior altero in suo munere obeundo est. Igitur, si domestica ex muliebri scientia pendenti; atque ista in re tantum viro mulier præstat, quantum rudi homini artifex in rebus, in quibus artifex est; cur uanum nobis timorem incutimus? Nam peregrè quidem proficisci, multaq; domum apportare, uirorum tantummodo est; mulieribus autem lucro operam dare, minimè fas est; at quæ sunt apportata custodire, ac tueri, ipsius solius est. Ac tametsi præstantius quiddam uideatur acquirere, quam tueri; attamen, si hoc absit, illud quoque inutile, ac uanum. Sæpè uerò etiam si hoc adsit, illud non solum nihil profuit, sed etiam cuncta evertit. Valde enim difficile est, hominem foris negotiantem, atque amplificando patrimonio operam nauantem, iuste queritum facere. Maiorem enim partem ex alienis isti calamitatibus etescunt, ac suum negotium gerunt; licque mulieris acti, & gubernationi sæpe officiant ea, quæ per iniustitiam, & vim paria in manus ipsius peruenierunt. Quamobrem & si manus aliqua ex parte sit acquirere, quæ conseruare; tamen altera ex parte minus esse deprehenditur

prehenditur; quando non solum ad bonorū ampli-
ficationem nihil confert, sed etiam perdit iam re-
posita. Quid igitur metuat vidua, ut viri absentia
res domesticae deterius se habeant; quarum vivente
etiam viro ipsa procuravonem susceperat? At faci-
lius, inquit, gubernabat; cum metu illius nemo
reluctaretur, nemo molestiam afferret. Nam & fa-
mulī, & oeconomi, & vicarij, ac reliqui omnes
illum metuentes ad patendum aderant prompti, ac
parati; ac nemo erat; qui contra diceret. At eo,
quem metuebant, è medio sublato, omnes viduæ
mulieri insultant; in suo munere improbè versantur;
confidentes sunt, atque omnia pervertunt, ac dissi-
pant. Quod si vlcisci, ac vindictam sumere velit;
vinciens, verberans, in carcerem coniiciens; tum
verò in multorum reprehensionem, criminationem,
contumelias incurrit, negari ista planè non possunt.
Ceterum si fidem ei, qui abiit, datam fregerit, atque
illius amorem oblivione delcuerit, & vesperam, quæ
ille ad se primum accessit, & plausum, & hyme-
næum, & facies nuptiales, & primos amplexus; &
mentas, & cætera omnia, quorum una cum illo per
omne tempus particeps fuit, & verba, quæ à viro
magna cum voluptate uxorem audire verisimile est;
si hæc, inquam, omnia, perinde ac si numquam
fuissem, repente abijciat, atque alteri viro fores ape-
riat, ipsumque ad illud cubile admittat, quod prio-
ris illius fuerat, & rerum omnium priorum consciū
est, nemo ne erit, qui reprehēdat, nemo qui crimine-
tur, nemo qui odio prosequatur, ac perfidiam, inhu-
manam, fœdissimam vocet, atque huiusmodi alijs

cōiicijs oneret? Non enim si beatus Paulus rem istā permisit, propterea laudibus dignā putes, ac quę multorū reprehensionem fugia: pœna tantū, ac supplicio caret; laudes quidem, & encomia nō est, quōd se repo. tare posse speret. Nam & mollem, atq; ad libidinem proclivem esse, ac ne ieiunij quidem tempore, aut quouis alio ab vxore abstinete, longē quidem, & multum à supplicio abest; non tamen propē eō, vt laudari possit, accedit. nam hæc ipsa permissio nihil aliud est, quā signum magnę cuiusdam infirmitatis, ac socordię. Quamobrem si illud times, ne famulis increpandis, ac puniendis audacię subeas opinionem; illud vicissim cogites; multō magis pertimescendum esse; ne tantum molliciei, libidinis, perfidię crimen subeas. Præterea verō licebit viduę meliorem quadam ratione rebus suis cōsulere; vt & magnam partem in tuto illas collocet; & non solum reprehensionem fugiat, sed etiam ab omnibus laudetur; quodquē præcipuum est, mercedes illas, quę à Deo præbentur, reportet. Nam si pecunias in cœlo sibi deponendas censuerit, ibiquē tamquam in Asylo quodam defodiendas; nō solum non minuentur; sed multis partibus maiores fient. Talis enim est huius sationis natura. Quōd si infirmiore animo est, quā vt perfectę illi legi implendę par sit, neque omnia simul eō trajicere vult; illud rursus cogitet, si virum accipiat, non continuō talem accepturam, qui bona amplificet. Quōd si etiam talis sit; non solum pecuniarum accessionē considerare cum animo suo debet, sed illud quoque, fore, vt multis in rebus Deum, atque homi-

nes lædere cogatur. Nam si ille ex numero potentium, atque opibus abundantium fuerit; multa illam præter sententiam & facere, & ferre coget. Et quod à viduitate metuebat; id illi nunc multò grauius, & violentius imminebit. Adde euenire facillimè posse, vt celerrimam faciat mutationem. Nam dum vidua est, etiam si aliquod in bonis detrimentum accipiat; reliqua tamen illi salua, atque incolumia manebunt. At potenti viro, & Rempublicam, vel aliam quampiam procurationem gerenti matrimonio iuncta, sæpè omnia simul amitter. Calamitatum enim, quæ viris accidunt, vxores quoque participes sint oportet: Sed esto, nihil eiusmodi accidat; ecquid lucri, die mihi, seruitutem libertati anteferre? ecquid vtilitatis diuitiæ afferunt; cum illis arbitrato suo vti minimè queat? non ne multo præstabilius est, pauca ita possidere, vt illa in potestate habeas, quàm omnia, quæ in orbe terrarum sunt, ea conditione, vt vnà cum illis te quoque alteri subijcias? Mitto nunc curas, contumelias, conuicia, Zelotypias, inanes suspiciones, dolores pariendi, & reliqua id genus. Hæc enim rectè tunc afferuntur, cum ad virginem sermo habetur; quippe quæ rudis, atque imperita est huiusmodi difficultatum: viduæ autem narrata molestiam potius asferent. Quæ enim vsu ipso optimè didicit, ea si ipsam verbis docere velis; frustra operam sumas. Neque vero par vtriusque conditio est; sed magno quodam bono ea, quæ virgo nupsit, viduam excellit. Nam quæ virgo nupsit; multo maiore cum libertate, ac fidentia viro victur; quàm quæ post viduitatem

duitatem. Nam hanc qui acceperit, ut uxorem amare potest; ut virginem, non potest. Quam vero amores illi his vehementiores, & magis quodammodo insani sunt, nemini non exploratum est. Viduam enim tamquam viri non omnino insitiam minime toto animo complectetur, atque amabit. Omnes enim fecit homines, ut ita dixerim, solemus siue Zelotypia, siue inanis gloriæ studio, siue nescio qua alia causa adducti, eas res præcipue in amore habere, quibus, antequam in aliorum potestatem venerint, nostris frui mur, quarumque nos primi, ac soli dominum sumus. Id & si vestimentis vsu venire facile animaduertas: non enim ea, quibus alij vsi sunt, æquæ cara habemus, atque illa quibus neminem. Idem in domo; idem in vasis: domum enim nobis ab alio traditam, non perinde amamus, atque illam, quam nobis ipsi parauimus. Ac vasis, quæ superfacta sunt, nobisque primum vsui fuerunt, valde parcimus, magnamque illis conseruandis studium impendimus. Quæ autem ab alijs ad nos venerunt, non magnopere in delicijs habemus; sed ad id avertimus, ut sæpe in aliam conuertamus formam. Quod si in domo, in veste, in vasis hoc animo sumus; cogites velim, in uxore, qua nihil hominibus prætiosius est, quanto acrius, ac vehementius nos affici consentaneum sit. Nam alia quidem nec is, qui cupiunt, recusamus communicare: hanc autem minime fas est; ac citius vitam profunderemus, quam id ferre animum induceremus. Virginem igitur sponsam, quemadmodum dicebam, omni animi impetu complectetur; eam vero, quæ alteri prius consue-

consuevit, non æque benivolis, atque amicis oculis aspiciet. Neque tu mihi, quæ raro, ac vix semel eueniunt afferas, sed quæ quoridie in communii vita cernuntur. Neque verò hæc solæ causæ sunt; cū illa fidentius agat; verū etiam aliæ multæ. Nam viduæ quidem maritus facilè illi exprobare poterit, se quoque ab illa paruisse, ac dispicientiæ indicium proferte infidelitatem, quam erga priorem virum adhibuit; atque ita os illi obstruere, vt neque de præteritis rebus, neque de ijs, quæ fortasse futuræ non sunt, verbum hîscere queat. Mortui enim vix contemptus, viuētem quoque, vt idem sibi expectet, admonēbit; falsò fortasse, sed admonēbit tamen. Neque verò ille solus hæc perpetuò vxori obiciens molestus erit, sed famuli etiam, atque ancillæ, si minus palam, certè tacito quodam murmure sexcentis ipsam conuicijs incessunt. Quodd si filios impuberes ex priore viro habuerit, quomodo illos educabit, quomodo curabit? Quibus autem pupillis non illi miserius viuunt; qui paterna omnia in alterius potestate videbunt, famulos, domū, prædia, & quod caput omnium est, vxorem? quomodo matris loco ipsam colere illi poterunt? quomodo ipsos illa filiorum loco diligere? quos cū intuetur; erubeſcat, ac pudore suffundatur, necesse sit? quibusquē non omnem impendere maternum affectum potest, magna animi, atque amoris parte in filios, quos ex alio suscepit, translatā? Quid igitur, inquires, si valdè tenera ætate fuerit, atque exiguo tempore frui viro potuerit? Quid ad puellas hæc mihi dicta sunt, non illas, quæ iam senuerunt.

Nam cum illis, si ad nuptias animum adijciant, ne verbum quidem mihi faciendum putem. Scilicet nostra illis oratio à secundo matrimonio abstinendum persuaderet; quod neque temporis longinquitas, neque ætas, neque aliud quicquam persuadere potuit? Sed ad iuvenes omnis mihi est instituta oratio. Quæris igitur, quid si puella, & quæ vno tantum anno cum prior viro fuerit, alteri nubat? Imò verò si in tam tenera ætate viduitatem seruet; habet, unde ei, quæ viginti, trigintaque annos in matrimonio vixit, præferatur, plusque honoris reportet. Non hoc meum est, sed B. Pauli. Ille enim est, qui inquit. *Beatior autem erit, si sic permanserit.* Ceteroquin, tamen si illa diu cum viro vixit, tamen cum vno, eodem, ac solo, quemque ab initio accepit hæc autem duobus se ipsam dedit, idque intra breue tempus. At non voluntate sua, inquit: nam si prior viueret, vnum illum amaret, præterea neminem. Nunc quando ille citius, quam oportuit, disobiit: necessarium alterum querere matrimonium cogitur. Sed qualis est hæc necessitas? Ego enim hæc, quam affers, aliam longè maiorem mihi videre video, quæ ipsam mortuo viro conseruare sufficiat; nimirum gustando percepisse; quantum amari inest in rebus mundanis. Nam, quæ in ipsis per diu versata est, & callum obduxit; ad eandem rursus se conferet, quasi similes inueniunt. Quæ autem principia ipsa adeo molesta experta est; quid sibi volens, aut sperans, earum, quæ posthac maiores supersunt molestiarum, periculum faciet? Nam quemadmodum is, qui ad mercatatum animum appulit, si antequam

quam quicquam lucri faciat, simul ac è portu exiit, naufragium fecit; facile, opinor, omnem posthac negotiandi cogitationem abiiciet; ita consentaneum est, hanc multa sibi è matrimonio incunda pollicentem, verùm antequam ad ea benè percipienda peruenire queat, tantum incommodorum, ac luctus deprehendentem, rerum humanarum amorem, nisi ualdè sit intemperans, deponituram. Quinetiam si ualdè ijs afficiatur, atque inhiat; principij tamen iniucunditas satis idonea est, quæ omnem exinguat cupiditatem. Tunc enim in ijs, quæ suscepimus, potissimum perseuerare consueuimus; cuncta principia ipsa ex sententia processerint: quod si ab initio, atque ab ipsis, ut ita dixerim, carceribus in molestias, ac difficultates incutrimus; statim cupiditas deferuet, ac totum negotium deponimus.

Quamobrem, quarum immatura uiduitas est, hæc mihi alterum matrimonium facilius repudiaturas uerisimile uideatur; ne eadem rursus perpetiantur. Nam quæ seruat uiduitatem; in tuto se collocabit; nec similem posthac luctum timebit: quod sanè facere illa cogetur, quæ secundo matrimonium contraxit. Huc accedit eandem quidem esse uiduitatē; non tamen eandem omnibus uiduis propositam esse mercedem, sed uni ampliorem, alteri patiorē. Quæ enim ab adolescentia iugum susceperunt; multo maiore honore potentiuntur, atque amplioribus muneribus: quæ autem in ipsa iam senectute; non æquæ, atque illæ. Quid ita? quod illa quidem cum multa obstarent, ob Dei nimorem omnia sibi perferenda duxit; hæc autem nullo sudore, ac labore

opus

opus fuit : quis enim labor ; ubi nullus aduersarius , nihil quod vim afferat ? Quemadmodum igitur quę seipsam alteri uiro dedit , ei , quę unicuique agnouit , concedat oportet ; ita quę in ipsomet ciuitatis flore in uiduitate persenerat , longo intervallo eam , quę in senectute uirum amisit , anteibit . Atqui utraq; unum habuit uirum ; sed hæc tamen ipsum castitatis curriculum confecit ; illa uerò lōgo abest intervallo . Igitur non ad laborem solum , sed etiam ad mercedem fac species . Sic pleraq; uirtutum officia difficilia nobis uidentur ; cum sudores , atque ærumnās , quę subeundę sunt , assidue animo uersamus ; neq; proposita illis præmia animaduertimus . Quod minime faciendum est , sed circumspicias simul laboribus , ac præmijs , summa subducenda . Tunc etiam , quemadmodum uerē sunt ; ita à nobis perfacilia iudicabuntur . Ita qui in bello præclare se gerit , non uulnera dumtaxat , prolapsionesquę ac mortem , sed etiam tropheā , uictorias , ceterosque honores omnes reputans , rationibus benè subductis in aciem fortiter descendit . Sic Agricola non solum laborem , qui arando , ac fodiendō sumendus est , sed etiam arcam , ac torcularia sibi ob os , atque oculos proponens alacritè opera sua urget . Iudem igitur , & nos spēs bona ærumnam uiduitatis leuem reddemus , atque eō magis nos , quā illi ; quod illis quidem multa sepe ex ijs , quę in ipsis sita non erant , expectationem præciderunt . Nostias autem spes nemo est , qui fallat ; nisi uoluntas nostra accesserit . Quæ uerēnam non accedat ; sed illud nobiscum cogitantes uiduam à uirgine non procul abesse ; uisū etiam interdum

Ad Viduam Iunio rem. 43

terdum venire, ut illam antecellat; nimirum, cum Virgo negocijs se implicarit; Vidua autem ex Pauli sententia desolata, & in Deo spem ponens institerit obsecrationibus, & orationibus, atque ab huius vitæ negotijs abstinuerit; in arenam hanc descendamus, ut quæ indè nos manent præmia, consequamur. Hæc, non quò necessaria iudicemus, attulimus; aut quò illas, quæ in viduitate permanere nolunt, condemnatemus; sed hoc vnum cohortatione, admonitione què nostra agentes, ut ne perpetuè terræ affixæ hære velint, sed semel solutæ in libertate maneant, ad cælum aspirent, cœlestem viuendi rationem exhibeant, ac iunctæ Christo ea omnia præstent, quæ tanti sponsi compotes decent.

F I N I S.

Perfectori bonorum Deo gratia.

674.2